

Uusateismin nousu

Suomalainen ateismi on nostanut päätään kansainvälisen puhurin jälkimainingeissa niin vahvasti, että luterilaiset piispatkin kiinnittävät siihen jo huomiota. Olipa kyse Richard Dawkinsin kirjasta Jumalharha tai Erik Wahlströmin tuskaisasta Jumala-kirjasta, keskustelu velloo kiivaana. Vapaa-ajattelijat ovat ottaneet tilaisuudesta vaarin ja esiintyvät julkisuudessa korkealla profiililla – ovathan tuhannet Prometheuksen valon löytäneet eronneet kirkosta juuri heidän verkkosivujensa kautta.

Aikaan sopivasti Charles Darwin täyttää kuluvana keväänä 200 vuotta. Moni katsoo, että biologian perusteella Raamattukin kumoutuu. Ja ateismi vahvistuu.

Vapaa-ajattelijoiden liike on tyypillisin materialistisen humanismin edustaja Suomessa. Tosin Humanistiliitto ja Skepsis poikkeavat omien esitteidensä perusteella siitä vain vähän. Vapaa-ajattelijain liitto katsoo olevansa aatteellinen yhdistys, jolla on tietty maailmankuva. Omassa esitteessään liitto määrittelee näkemyksensä ”katsomukseksi, jolle on tunnusomaista järkiperäisyys ja avoimuus uusille perustelluille näkemyksille, sekä kyky jatkuvaan uudistumiseen”. Vapaa-ajattelu arvostaa ”järjen vapaata käyttöä ja tieteellistä ajattelua”. Pitäneekö tämä paikkansa?

Maailmankuvan ongelma

Vapaa-ajattelijat ilmoittavat lisäksi edustavansa valittua maailmankuvaa: ”Vapaa-ajattelijan maailmankuva on rationaalinen ja pohjautuu tieteen ja tutkimuksen tuloksille. Tieteellinen maailmankatsomus on joustava: kun tietoa tulee lisää, on maailmankuvaa laajennettava ja joskus muutettavakin.” Tähän perustuu myös ateismi.

”Vapaa-ajattelijoiden aatteellinen ta-

voite on levittää uskonnoista vapaata maailmankatsomusta. Jumalia ei ole, eikä niitä tarvitse keksiä moraalin eikä elämän taroituksen vuoksi.” Vain tämä tekijä on yhteinen kaikille vapaa-ajatteliijoille.

Mutta onko vapaa-ajattelijoiden yhdistys todellisesti aatteellinen toimija? On syytä herättää kysymys siitä, miten maailmankuva tai maailmankatsomus muodostetaan ja mitkä ovat sen perustekijöitä.

Onko vapaa-ajattelijoiden yhdistyksellä esimerkiksi jonkinlainen perusväittäjä todellisuuden luonteesta? Heidän julkisuuteen tarjoamansa materiaali ei sisällä sellaista. He eivät myöskään esittele mitään tiettyä opaskirjaa tai yleisteosta, jonka perusteella asian voisi tarkistaa.

Mutta jos vapaa-ajatteliijoilla olisi jokin yksilöity käsitys todellisuudesta, mikä se olisi ja millä perusteella se tekisi ihmisestä vapaa-ajattelijan? Olisiko se käsitys todellisuuden harmonisesta ja järjestelmällisestä luonteesta? Aristotelisen filosofian vaikutuksesta 1700-luvun rationalistit ke-

**Vapaa-
ajatteliijoilla
ei ole omaa
maailman-
kuvaa**

hittelivät materialistisen maailmankuvan, jossa täydellinen järjestelmä selitti todellisuuden ilman jumalia. Tiedättehän: biologia selittyy kemialla ja kemia fysiikalla.

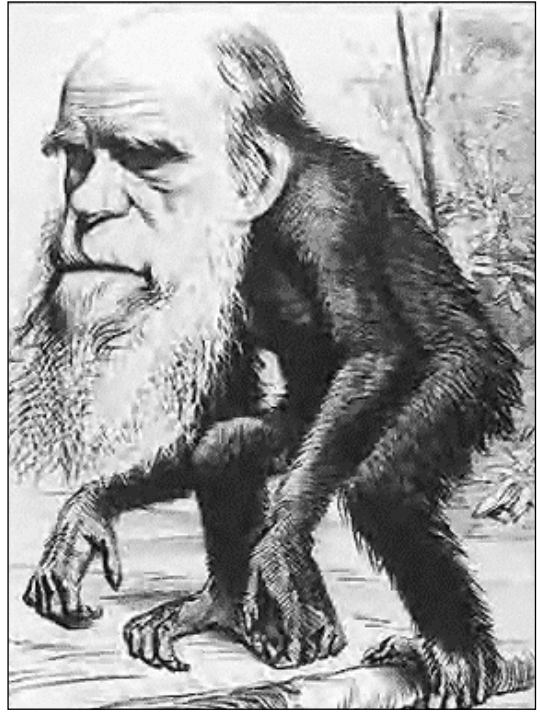
Useimmat vapaa-ajattelijat näyttävät olevan materialisteja. Heidän mukaansa todellisuus selittyy vain sen avulla, mitä silmään näkyy. Mutta juuri tähän sisältyy heidän suurin vaikeutensa. Vapaa-ajattelijaksi käy yhtä hyvin saksalainen fenomenologi. He eivät taatusti vieroksu myöskään ranskalaista eksistentialistia. Entäpä amerikkalainen dekonstruktioisti? Kaikki käyvät, koska vapaa-ajattelijoilla ei todellisuudessa ole omaa maailmankuvaa. Siksi väitteet tieteellisestä maailmankuvasta ovat pelkkää propagandaa.

Filosofit uskovat jumaluuteen

Historiallinen tosiasia on, että useimmat filosofit ovat aina uskoneet jumaluuteen. Esimerkiksi kuuluisalle Hegelille jumaluus oli kaiken filosofian perusta. Ja ehkä vieläkin kuuluisammalle Kantille Jumala oli kaiken eettisen pohdinnan perusta.

Missä siis oli todellinen materialismi? Se jäi elämään lähinnä brittiläisessä empirismissä, josta se kieltämättä löysi hedelmällisen maaperän. Tämä jännite kuitenkin osoittaa, että filosofian kenttä ja todellisuudenkäsitteet olivat hajonneet pahemman kerran.

Kysymys jumaluudesta ja ylipäätään aistit ylittävästä tiedosta (metafyysiikka) on vaikea ongelma materialisteille. Esimerkiksi professori Ilkka Niiniluoto, yksi näkyvimpiä ateistejamme, joutuu jäämään tiettyyn ristiriitaan pohtiessaan, kuuluuko metafyysiikka tieteeseen tai tieteelliseen maailmankuvaan. Toisaalta hänen on pak-

ko myöntää, että Descartes ja Kant olivat omaksuneet metafyyssisen perusteen. Toisaalta hän on taipuvainen määrittelemään koko tieteen läheiseksi kokemansa loogisen empirismin mukaan. Se tuo ongelmia, koska suuntaus väittää uskonnon ja metafysiikan perustuvan vain kielen väärinkäyttöön.

Niiniluoto tietää, mihin tämä voi johtaa. Hän kirjoittaa, että kuvitelma kaikkien todellisuutta koskevien ongelmien ratkaisusta tieteen keinoin olisi tietoisuskoa eli skientismia. Loogista empirismia on tästä syytetty hyvin perustein, ja samasta syystä 1980-luvun myrskyisässä keskustelussa Niiniluoto nimettiin (kuten hän itse kirjassaan kertoo) "tiedepaaviksi".

Lisäksi professori Urpo Harva syytti häntä maailmankatsomusnihilismistä. Niiniluoto väisti syytökset vedoten siihen, että hän myöntää tieteen avoimuuden ja keskeneräisyyden. Hän ehkä tekeekin niin, mutta kaikki eivät tee. Etenkin vapaa-ajat-

telijat ruokkivat ylimielistä tietoisuutta, jossa kaikki materialismin ohittavat käsitteet tuomitaan varsinaisen tieteen ulkopuolelle.

Tieteisuskon tuho

Tällä hetkellä Suomessa käytävä keskustelu onkin hieman poissa tasapainosta. Ateistit yrittävät hampaat irvessä väittää, että Jumala ei kuulu tieteeseen. Tieteellisen maailmankuvan pitäisi johtaa ateismiin. Samalla yliopistossa toimivat tutkijat ja professorit tietävät varsin hyvin, että Jumala on aina ollut kampuksella.

Ateismi perustuu siten vain tietoisuuteen materialismiin. Se perustuu väittämään, että Jumalaa ei voi olla. Mutta tuollaisella väittämällä ei ole mitään tieteellistä perustetta. Sitä ei myöskään voi vaatia tieteen perustaksi.

Materialismi itse on ajautunut vaikeuksiin. Juuri tietoisuus on niitä ”suuria kertomuksia”, jotka ovat kuolleet. Nuoresta akateemisesta polvesta juuri kukaan ei enää usko siihen. Postmoderni aika on hylännyt sen teesit. Ateismi on siis ongelmissa. Kun se nyt nostaa päätään ja koettaa saada palstatilaa hyökkäämällä kirkkoa ja kristinuskoa vastaan, se itse asiassa yrittää viimeisen kerran oikeuttaa olemassaoloaan. Tilaa ei kuitenkaan enää ole. Sen sijaan Jumala näyttää tekevän paluuta tieteeseen.

Timo Eskola

Teologian maisteriksi valmistunut ja opettajakoulutuksessa edelleen opiskeleva Johannes Häkämies oli harjoittelijana Matongon teologisessa seminaarissa Keniassa.

